

Manje zastupljena, ali ipak prisutna bila je i tehnika ukrašavanja jaja oblaganjem ili omatanjem komadićima tekstila, vunom ili srčikom močvarne biljke sitine – *setinca*. Navedeni materijali nanosili su se odvojeno ili u kombinacijama, a korištene su različite boje. Omiljena je bila kombinacija narodnih boja, odnosno boja hrvatskog barjaka. Na kraju, ne smijemo izostaviti i danas vrlo raširenu tehniku ukrašavanja otiskom cvijeta ili lista i bojenja jajeta ljuskom luka.

Službeni katolički naziv za nedjelju nakon Uskrsa je Bijela nedjelja (latinski: Dominica in albis), a u Podravini se ona naziva *bela nedelja*, *matkina nedelja* ili *matkanica*. Navedeni službeni naziv vezan je uz prva stoljeća kršćanstva, kada su pripravnici za krštenje tijekom čitavog tjedna nakon Uskrsa nosili bijele košulje ili haljine. Ovdje svakako treba napomenuti kako se krštenje u tom razdoblju obavljalo u odrasloj dobi i to uglavnom na blagdan Velike subote. Lokalni nazivi pak izvedeni su iz imena običaja *matkanje* u kojem naziremo trag stare slavenske riječi za majku – *matka* koja se do danas zadržala u nekim slavenskim jezicima (poljski, češki, bugarski, slovenski). Ovim običajem djevojke koje se *matkaju* postaju tako bliske kao sestre ili majka i kćer. U nekim podravskim mjestima *matkale* su se samo djevojke u dobi između četrnaest i osamnaest godina (Novigrad Podravski, Koprivnički Ivanec), a u drugima i djevojke i mladići (Peteranec, Pitomača). Običaj se izvodio na dva različita načina, ovisno o tome tko se *matkao*. Miroslav Dolenc Dravski tako opisuje kako je u nekim mjestima bilo uobičajeno da za vrijeme plesanja *vuzmenog kola* mladići pristupe odabranoj djevojci s pisanicom umotanom u *rupčec* uz pitanje: „Očeš se z menom matkati?“ Ako bi djevojka pristala, razmijenili bi pisanice i *kušnoli* se, nakon čega bi mladić rekao: „Sad si ti moja matka!“ Za ovakve prilike koristila su se jaja ukrašena ne samo cvjetnim motivima već i stihovima u kojima je bila skrivena ljubavna poruka poput: *Ovo jaje znak ti budi da te moje srce ljubi! ili Ovo jaje za ljubav se daje!* Ako su se *matkale* djevojke, iz

kola su prema kući išle *ispod ropčeca* pjevajući *Kukuvačicu* ili *Eja, dunda, eja!* U Koprivničkom Ivancu, Peterancu i Novigradu Podravskom matkanje se izvodilo u kući jedne od djevojaka čija bi majka pripremila malu gozbu ili bi djevojke od kuće donijele hranu. Kuća u kojoj se *matkalo* bila je urešena zelenilom kao za svate, a djevojke su pisanice razmjenjivale uz riječi: „Na ti matka pisanca, na!“ Nakon završene razmjene slijedila je gozba i zabava kojoj su se ponegdje mogli priključiti i mladići. Tako stečeno prijateljstvo među djevojkama njegovalo se tijekom čitavog života i učvršćivalo kumstvom, a *matke* su često jedna drugoj bile i *klencerice* u svatovima. Pisanice pak dobivene od *matke* čuvale su se na ormaru i pamtilo se koja je od koje *matke*. U nekim mjestima pisanice za *matkanje* morale su izrađivati djevojke same, dok su primjerice u Novigradu Podravskom ukrašavanje prepuštale starijim ženama osobito vještima u izvođenju neke od tehnika pisanja ili šaranja. Mladići koji su sudjelovali u običaju *matkanja*, nazivali su se *matkeši* i za njih su vrijedila ista pravila kao i za djevojke.

Vesna Peršić Kovač

Nakladnik: Turistička zajednica područja Središnja Podravina
 Za nakladnika: Ivona Šimunić
 Autorica teksta: Vesna Peršić Kovač
 Fotografije: Marko Hanžeković, PhotoAdria i Luka Krušec, LuMedia j.d.o.o
 Oblikovanje i priprema: Tiskara Rihtarić
 Tisak: Tiskara Rihtarić
 Naklada: 100 kom

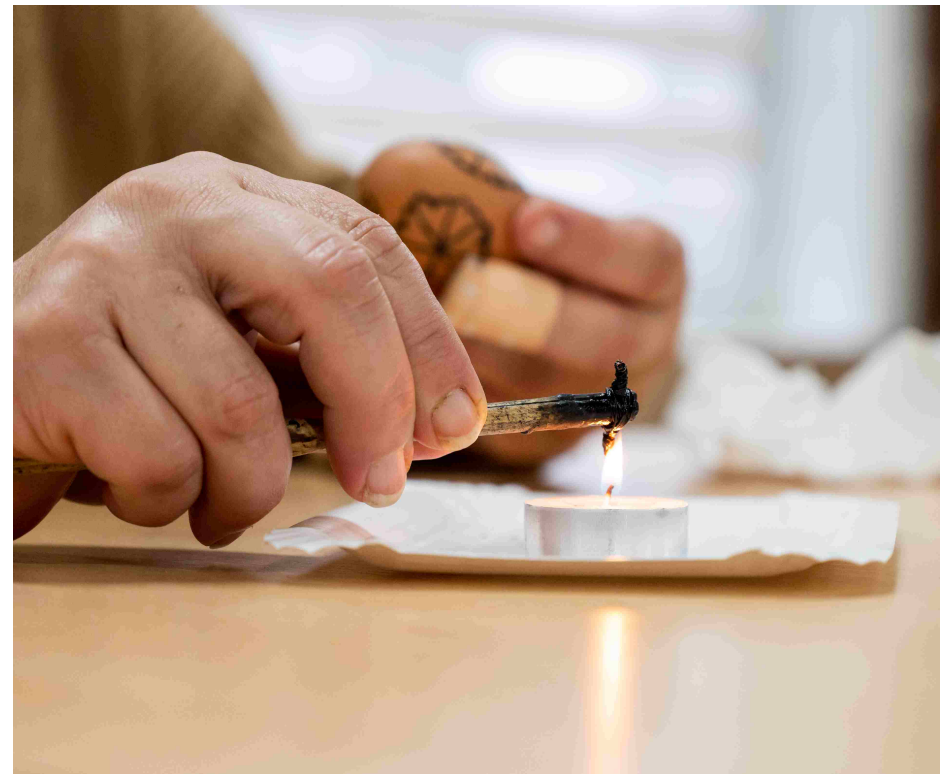

OSLIKAVANJE PISANICA U PODRAVINI

Radionice:
Molve i Delovi

Umijeće ukrašavanja uskršnjih jaja – pisanica u Podravini

Uskrs, najvažniji blagdan tijekom kršćanske liturgijske godine, dan je kojim se obilježava otkupljenje i spas čovječanstva. Žrtvujući vlastiti, Isus Krist darovao je ljudima život vječni. Uskrs se direktno oslanja na židovski blagdan Pashe. Pretkršćanski običaj bojenja i ukrašavanja jaja koji se na području Podravine i danas obavlja pred kraj Velikog Tjedna predstavljao je radost i slavljenje novog života, čime se na simboličan način zaokruživao ciklus vječitog obnavljanja prirode. U mitovima starih civilizacija poput Egipćana, Grka, Kelta, Tibanaca, Indijaca i Kineza jaje se pojavljuje kao pratvar iz čijeg se zametka razvija svijet. Kao simbol cikličke obnove ono predstavlja i besmrtnost, a u podravskom običaju poklanjanja jajeta dragoj osobi iščitava se težnja ka postignuću trajnog prijateljstva ili ljubavi. Šarana uskršna jaja u Podravini nazivaju se *pisanice*, a postupak ukrašavanja *pisanje*. Poznato je nekoliko tehnika ukrašavanja, a pojedine su karakteristične za točno određena sela. Tako je, primjerice pisanje voskom do danas ostalo sačuvano samo u nekoliko podravske sela. Tu su prije svega Podravske Sesvete gdje je ovu tehniku sačuvao Josip Cugovčan koji izrađuje pisanice u četiri boje: žutoj, crvenoj, crnoj i boji jajeta, koristeći tradicionalne motive cvijeća, srca, klasja žita, vitica, točkica te kratke natpise poput *Sretan Uskrs* i *Podravske Sesvete*, uz obaveznu godinu izrade.

Ovom tehnikom vješto vladaju i žene svih generacija u Molvama. Osim tradicionalnih boja: crvene, crne i boje jajeta te uobičajenih cvjetnih i biljnih motiva neke od njih na pisanicama ispisuju stihove, aforizme i molitve. Kod ove tehnike rastopljeni vosak se na površinu jajeta nanosi pomoću pisaljke *kičice* izrađene od grančice na koju je pričvršćena bakrena žica ili metalnog pera. Tako oslikane pisanice uranjaju se u boju, nakon čega se ponovno nanosi vosak i na kraju obavlja završno bojanje crnom bojom za tekstil. Ukras koji ostaje nakon skidanja voska daje jajetu ne samo karakter tradicionalne pisanice koja je nekada služila kao poklon djeci, susjedima i rođacima ili za razmjenu tijekom običaja *matkanja* već i malog umjetničkog djela koje je puno simboličkih značenja. U ovu skupinu spadaju i pisanice iz Đelekovca koje se ukrašavaju jednostavnijim cvjetnim motivima u žutoj, zelenoj i ljubičastoj boji, a specifične su po tome što se boja s podloge skida kiselinom tako da samo motiv ostaje obojan. Tehnika skidanja boje s jaja ostrim predmetom – *grecanje* i danas je u upotrebi u Đurđevcu i okolnim mjestima, a posebno u Novigradu Podravskom gdje je sve do nedavno na ovaj način jaja ukrašavala Branka Riškuš. Najčešći motivi koji se izrađuju struganjem su cvjetni i biljni, sakralni te motivi s vezom ukrašenog tekstila. U selima koprivničke okolice kao što su Torčec i Koprivnički Ivanec češće se koristila tehnika skidanja boje kiselinom koja se nanosila čačalicom ili tankim kistom te su se na taj način izrađivali cvjetni ili stilizirani geometrijski motivi.

